

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Дешко Людмили Миколаївни, на дисертацію Щербатюк Ірини Олександрівни «Соціально-економічні права людини в умовах глобалізації: теоретичні та практичні аспекти», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Актуальність теми дослідження. Створення належного механізму забезпечення соціально-економічних прав є пріоритетом правової демократичної держави. Соціально-економічні права безпосередньо впливають на рівень добробуту населення та соціальну справедливість, а належне забезпечення є важливим індикатором розвитку держави. Порушення чи ігнорування цих прав може призводити до соціальної напруги.

Захист соціально-економічних прав залишається важливою складовою програмних документів політичних партій в Україні і основним елементом політичних гасел під час проведення виборчої агітації. Однак, більшість проголошуваних соціальних гарантій і стандартів залишаються декларативними, що значно ускладнює реалізацію євроінтеграційного курсу України.

В умовах дії особливого правового режиму воєнного і особливо у періоди післявоєнної відбудови, окреслене питання набуватиме ще більшої актуальності. Наявні проблеми правової реалізації соціально-економічних прав вимагають здійснення науково-практичних пошуків, спрямованих на побудову правової держави та приведення національного законодавства країни у відповідність до вимог міжнародних стандартів.

Дисертаційне дослідження проведено відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки; Указу Президента України від 30 вересня 2019 року №722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Національної стратегії України у сфері прав людини, оновленій у 2021 році; Керівних принципів ООН; Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права ООН; Загальної декларації прав людини; Європейської соціальної хартії (переглянутої); Конвенції про мінімальні норми соціального забезпечення; Конвенції Міжнародної організації праці № 131; Конвенції про основні цілі та норми соціальної політики № 117, Національної стратегії доходів до 2030 року.

Дисертанткою чітко сформульована мета дослідження – визначення нормативно-правових засад забезпечення захисту соціально-економічних прав людини; з'ясування юридичної природи обов'язків держави та відповідальності корпорацій; розробка теоретичних і практичних рекомендацій щодо

удосконалення засобів реалізації прав на новій концептуальній основі з урахуванням міжнародних зобов'язань України.

Аналіз структури дисертаційної роботи вказує на те, що основний зміст роботи логічно пов'язаний з метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Висновки дисертаційного дослідження підтверджують його завершеність, актуальність та новизну.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Дисертація І.О. Щербатюк викладена на високому науковому рівні, ключові проблеми сформульовані чітко, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення для теоретико-правової науки. Достовірність і обґрунтованість зроблених у дисертації висновків, сформульованих пропозицій та рекомендацій забезпечується використанням належної нормативно-правової, методологічної, доктринальної та емпіричної бази.

Методологічну основу дисертаційного дослідження складають діалектичний метод, а також комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, зокрема: метод аналізу та синтезу, порівняльно-правовий, системний та історико-правовий методи. Метод узагальнення дав змогу зробити висновки на основі проведеного дослідження. Логічний метод дослідження визначив послідовність викладених суджень і висновків.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

- виокремлено критерії оцінки забезпечення прав людини політичними інституціями, можливості публічного схвалення конкретних прав та обмежень для їх здійсненості у поточних політичних обставинах (умови воєнного стану, обмежень державного бюджету, широкомасштабна корупція);

- запропоновано перехід від економічних і політичних поглядів на корупцію до підходу, що розглядає корупцію як потенційне порушення прав людини;

- виявлено тісний взаємозв'язок між зобов'язанням бізнесу щодо прав людини (не нашкодь) та корпоративною соціальною відповідальністю, що визначають відповідальну поведінку компаній у сучасному світі;

удосконалено:

- інституційні відносини між корпораціями та регуляторними органами держави на основі підвищення прозорості, ефективності та взаємної довіри для створення сприятливого ділового середовища та забезпечення суспільних інтересів;

- інтеграцію прав людини у КСВ-стратегії управління ризиками шляхом посилення екологічної і соціальної відповідальності та якості управління з орієнтацією на довгострокову цінність та сталий розвиток; прозорість та підзвітність у розкритті нефінансової інформації; залучення та врахування інтересів зацікавлених сторін; формування етичної культури та запобігання корупції;

- принципи корпоративного управління на базі чіткої правової, регуляторної та інституційної бази, включаючи ефективне застосування законодавства, справедливе ставлення до акціонерів, визнання та повагу прав стейкхолдерів, розкриття інформації і прозорість діяльності та принципи сталого розвитку – екологічність, соціальна відповідальність;

дістали подальшого розвитку:

- засоби інституційної підтримки політики соціально-економічних прав людини на базі комплексу інструментів, механізмів та структур, що охоплюють законодавчі, виконавчі, судові та незалежні органи, які держава та громадянське суспільство використовують для забезпечення виконання, моніторингу та захисту прав людини, включаючи міжнародну звітність, механізми ООН та Ради Європи;

- фундаментальні принципи прав людини (відсутність дискримінації, участь, підзвітність, залучення), поєднані з явним визнанням людей як власників прав і держав як основних носіїв обов'язків, які визначають основні ознаки державної політики щодо прав людини;

- концептуальні категорії корпоративної соціальної відповідальності: юридична, економічна, етична і дискреційна (передбачає добровільні функції, які беруть на себе підприємства, але які не передбачені в етичній категорії) та критерії оцінки результатів їх застосування – продуктивність, результативність та ефективність.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що матеріали дослідження можна використати у: *законотворчій діяльності* – при удосконаленні нормативно-правового регулювання політики прав людини в Україні та розробки актів законодавства щодо підвищення прозорості бізнесу та державного управління як ключових факторів запобігання корупції та забезпечення чесної конкуренції; *науково-дослідній сфері* – при розробці нових і/або вдосконаленні чинних норм щодо запобігання соціально безвідповідальних бізнес-практик, які можуть включати ухилення від податків, недотримання трудових норм, екологічні порушення та маніпуляції з цінами; *правозастосовній діяльності* – для удосконалення нормативно-правових актів; підготовки методологічного та стратегічного забезпечення механізму запобігання корупції; при плануванні загальної системи нефінансової звітності, що дозволяє послідовно та якісно звітувати про вплив компанії на сталий розвиток; при підготовці

проектів нормативних актів з питань фіскальної прозорості суб'єктів владних повноважень; *освітньому процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з конституційного та міжнародного права, а також під час викладання курсів та спецкурсів з конституційного та міжнародного права

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, повно відображено в 8 наукових публікаціях, серед яких: 6 статей у виданнях, включених МОН України до переліку фахових з юридичних наук, 2 статті у зарубіжних наукових виданнях, одна з яких у виданні, що індексується у WoS, 3-ох тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах.

Дисертація має чітку структуру: робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (376 найменувань на 38 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 251 сторінку, з них основного тексту – 194 сторінки. Оформлення дисертації відповідає усім вимогам.

У результаті вивчення дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація відповідає спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Визнаючи актуальність дисертації І.О. Щербатюк, варто звернути увагу на окремі положення, які потребують додаткової уваги. Зокрема:

1. У роботі дисертантка приділила достатньо уваги питанням забезпечення соціально-економічних прав державою та корпоративній соціальній відповідальності. Позитивно має бути оцінено і те, що авторка врахувала і військово-політичні чинники та фактори. Водночас дослідження було б більш цікавим, якби в його межах було враховано регіональні особливості та відповідальність регіональної влади за планування, реалізацію та моніторинг політик, що впливають на добробут населення.

2. Запропонована система забезпечення соціально економічних прав виглядала би більш аргументованою, якби авторка проаналізувала регіональну програму розвитку, наприклад, Волинської області з урахуванням пріоритетів: якість життя, економічну стійкість, інфраструктуру та соціальну згуртованість.

3. Дисертантка ґрунтовно аналізує заходи корпоративної соціальної відповідальності без урахування викликів війни, що визначає пріоритети залежно від конкретного регіону країни.

4. Авторка пропонує концептуальне переосмислення корупції як соціально-правової девіації, яка не просто порушує закон, а руйнує морально-етичні засади суспільства, створює нерівність доступу до прав і послуг. Жертвами корупції стають права людини. Для цього доцільно юридично визнати корупцію як порушення прав та інтегрувати у правозастосування – судові рішення мають

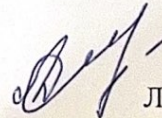
визнавати, що корупційні дії можуть прямо порушувати права людини, зокрема соціальні, економічні, культурні.

Викладені зауваження істотно не впливають на загальну високу оцінку дисертації Щербатюк І.О. та носять дискусійний характер, якщо мати на увазі важливість проблематики, яку досліджує здобувачка, масштабність завдань, які вона поставила перед собою.

ВИСНОВОК

Представлена дисертаційна робота Щербатюк Ірини Олександрівни «Соціально-економічні права людини в умовах глобалізації: теоретичні та практичні аспекти» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – Щербатюк Ірина Олександрівна заслуговує на присудження ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Дешко Людмила Миколаївна,
Навчально – науковий інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри конституційного права.

Л.М. Дешко

Підпис Дешко Людмили Миколаївни
засвідчую

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
10.11.2025р.

